

CREȘTEREA ECONOMICĂ ÎN EPOCA GLOBALIZĂRII: RISCURI, FACTORI ȘI PERSPECTIVE

*Ciobanu CESLAV, dr. în ec., prof. univ.,
Universitatea de Stat din Virginia, SUA*

One of the most important impact of the 2007-9 crisis consists in erosion of confidence in free markets and capacity of the government to reestablish the macro-equilibrium with sustainable economic growth, low unemployment rate and low prices, especially on oil and other energy resources. To restore this confidence and regain market credibility is crucial important to revise existent model of economic growth, putting the emphasis on knowledge economy and its major influence in form of a) information-technology revolution and b) pro-entrepreneurial revolution. How these issues are addressed by the U.S. and advanced economies, by emerging markets and especially by the so-called BRICs (acronym of the first letters of Brazil, Russia, India and China) – a block of economies with the most impressive growth performances, in context of globalization, facing new constraints and risk factors? Not accidentally these subjects focused the attention of some famous economists, Nobel Prize laureates (Krugman, 2008; Spence, 2011; Stiglitz, 2010). The author analyzed a new paradigm of economic growth in context of globalization in series of articles and in recently published text-book on the basics of economic theory.

Impactul crizei financiare din 2007-2009

Autorii studiului *Global Risks-2011* – experții Forumului Economic Mondial (WEF), au indicat două forțe majore, care provoacă riscuri globale și generează imbalanțe externe și interne: disparitatea economică între- și intra- state, și managementul prost financiar la nivel global. Efectele negative ale acestor două forțe sunt complementate de trei tipuri de risc: a) imbalanțe macroeconomice și volatilitatea cursurilor de schimb; b) economia tenebră ce a atins cifra de \$1.3 trilioane către 2009, și c) epuizarea resurselor naturale, cererea și prețurile cărora, în special a produselor alimentare și a energiei, se așteaptă să crească cu 30-50% în viitoarele câteva decenii.

Aceste riscuri majore sunt amplificate și de alte riscuri, cum ar fi securitatea cibernetică, volatilitatea demografică și cea a resurselor naturale, retragerea anumitor țări din procesul de globalizare și proliferarea armelor de distrugere în masă. Este clar, că sistemele secolului XX nu sunt capabile să manageze riscurile secolului XXI și, prin urmare, sunt absolut necesare noi sisteme pentru a identifica și aborda riscurile înainte ca acestea să devină globale (Shushunova, Alekseev and Sterkin, 2011).

Toate aceste probleme s-au acumulat cumulativ în ultimele decenii. Criza financiară recentă a fost de fapt rezultat al erorilor politicilor economice și financiare, generate de subaprecierea riscurilor inerente: a) liberalizării pețelor financiare; b) finanțelor ce traversează frontierele; c) împrumutului în valută forte de către țările debitoare și a lipsei unei discipline rigide monetare și fiscale; d) cursului volatil de schimb într-o lume a fluxurilor de capital liberalizate, și e) retardării procesului de modernizare a instituțiilor globale de piață. În consecință, decalajul dintre sectorul financiar și cel al economiei „reale” a atins proporții alarmante. Cu cât mai mare este acest decalaj, cu atât mai riscante devin jocurile și manipulațiile financiare, în special cu instrumente financiare exotice, cum ar fi derivatele „over the counter”, cu atât mai iminent devine riscul unei catastrofe economice, iar când aceasta se întâmplă, ea se dovedește a fi mult mai spectaculoasă decât cele, care s-au întâmplat anterior (Wolf, 2008). Inovațiile financiare, desigur, au un rol important în economia contemporană, dar numai atunci când ele sunt „conjugate” cu un set bine stabilit de valori etice și un „spirit democratic” (Shiller, 2012). În anii crizei recente americani, de exemplu, au pierdut \$8.3 trilioane, sau mai bine de jumătate din produsul intern brut (Altman, 2009).

Concluzia frapantă o găsim în raportul comisiei speciale a Congresului SUA: criza financiară din 2007-2009 a fost un dezastru “evitabil” cauzat de eșecul larg răspândit al reglementării guvernamentale, gestionarea corporativă incorectă și asumarea

iresponsabilă de riscuri de către Wall Street (Chan, 2011; Moollenkamp, Luchetti and Ng, 2011).

Politicile bancare și financiare, implementate prin metode monetare convenționale și neconvenționale, prin „testele de stress”, salvarea (bailouts) a unor bănci și instituții financiare au reprezentat o reacție puternică a guvernului SUA la provocările crizei. Problema însă consta în *modus operandi* a Sistemului Federal de Rezerve: „experimentarea masivă într-o situație fără precedent; cu alte cuvinte Banca a folosit un număr considerabil de măsuri pentru contracararea crizei, neștiind exact care din ele vor avea efectul dorit” (Mishkin, 2010). Regulile de bază ale Economicsului (teoriei economice) presupun: în condițiile când politica monetară convențională este impotentă în abordarea crizei, numai politica fiscală (creșterea cheltuelilor guvernamentale în combinație cu reducerea poverii fiscale) poate scoate economia din criză. Administrația SUA s-a dovedit a fi la nivel, adoptând un pachet impresionant de stimulente fiscale – circa \$800 miliarde, cea ce a anihilat în mare măsură impactul recesiunii comparabil cu cel al Mării Depresii din anii 30 a secolului trecut (*The Economist*, 2012, September 1st).

Efectele paradoxale ale acestei crize domină în continuare agenda summit-urilor G-20, a forumurilor și altor instituții internaționale, cercetările și dizbaterile științifice, dictând imperativ reevaluarea rolului și potențialului pețelor dezvoltate și a celor emergente, un nou Consensus post-Washingtonian, revizuirea modelul dezvoltării economice existent și, evident, a însași teoriei economice – Economicsului. Cele mai importante învățăminte ale acestei crize constau în următoarele:

1) sfârșitul așa-numitului „fetiș financiar străin”: pețele de capital liberalizate în combinație cu sectoarele financiare nereglementate sînt un „dezastru în expectativă”;

2) un nou respect, în special în țările în curs de dezvoltare, pentru politicile sociale cu mărirea cheltuelilor sociale pentru reducerea sărăciei și inegalității. O asemenea cerință este actuală și pentru economiile avansate, bunăoară a SUA, ținînd cont de faptul că ponderea a unui procent din cei mai bogați din populație în venitul național a crescut de la 9 la 15%, ceea ce însă nu a condus la sporirea creșterii economice și a „valului prosperării pentru toți ceilalți” (Kenny, 2012);

3) necesitatea unei noi politici industriale pe țară – strategia dezvoltării sectoarelor industriale global competitive, incurajarea investițiilor private în industrii și tehnologii noi, coordonarea politicilor restrictive printr-o implicare mai activă a statului;

4) necesitatea reformării sectorul public, bineînțeles, dacă țara își dorește o politică industrială eficientă în combinație cu o rețea de siguranță socială viabilă” (Birdsall N. and Fukuyama F., 2011; Roubini N. and Mihm S., 2010; Frydman R. and Goldberg M., 2011; Fidler, 2012).

5) perioada de postcriză a contestat bazele sistemului financiar global existent ce se confruntă cu o serie de probleme critice, inclusiv, un colaps îndelungat și profund al pețelor activelor și un salt amețitor al valorii reale a datorii publice – în mediu de 86%, și, eventual, a pus bazele remodelării lui (Reinhart M. and Rogoff K., 2008). Crearea unui sistem de reglementare adecvat cerințelor secolului XXI este cel mai exigent răspuns și cerință la provocările crizei.

Riscurile și efectele rebalansării economiei mondiale

Restabilirea creșterii economiei mondiale în etapa postcriză este un proces cu două viteze: o creștere anuală modestă de circa 2% a economiilor avansate (Fondul Monetar Internațional preconizează contractarea de 0,3% a economiei zonei euro în 2012 și o creștere anemică a acesteia cu 0,9% în 2013; Sudeep & Talley) și o creștere mult mai viguroasă a economiilor emergente și a celor în curs de dezvoltare (6% anual

in 2012-2013). Perspectivele țărilor BRIC sînt chiar mai optimiste. Asigurarea unei creșteri susținute necesită doua rebalansări: a) internă bazată pe sporirea cererii private in economiile dezvoltate, ceea ce va conduce la o consolidare fiscală; și b) externă cu creșterea exportului net a economiilor deficitare, cum ar fi cea a SUA, și reducerea exportului net in economiile cu surplus, în primul rînd a celor din Asia emergentă (IMF. WEO, October 2010). Aceste două acte dificile și interdependente de rebalansare pot fi realizate doar in cadrul unei noi paradigme (model) de creștere economică, bazată pe cunostințe.

Paradoxul secolului XXI constă în faptul că lumea nu numai că a devenit mai integrată în procesul de globalizare, dar deasemenea mai decuplată, roadele globalizării revenind minorității (Shushunova, Alekseev and Sterkin, 2011). Tendințele de „decuplare” sînt ilustrate de lărgirea disparităților între centrul Europei și periferia sa, între economia reală și stresurile sale financiare, între economiile emergente și cele dezvoltate. Cu toate acestea economia mondială continuă să fie strîns conectată și rebalansarea sa conduce iminent spre o nouă paradigmă a creșterii economice, gravitînd tot mai mult spre peșele emergente. În ediția speciala 2010 a jurnalului *The Economist* dedicată economiei mondiale „Cum să crești?” se atrage atenția asupra a trei condiții principale ce explica „stagnarea Vestului și relansarea celorlalți”:

În primul rînd, dimensiunea veritabilă a recentei recesiuni și incertitudinea redresării ce a succedat-o, se caracterizează printr-o rată înaltă a șomajului, un grad înalt de capacitate de producție neutilizată, rezultînd într-un decalaj persistent între nivelul produsului intern brut real (sau curent) și cel potențial;

În al doilea rînd, oferta încetinintă de forță de muncă cauzată de îmbatrînirea populației, în special în Europa de Vest și Japonia, creșterea „plată” sau încetinintă a productivității în consecința declinului ratei de investiții capitale și a ritmului lent al inovațiilor;

În al treilea rînd, potențialul economic este deteriorat de consecințele nefaste ale crizei și redresarea anevoioasă, ce pot reduce produsul global al țărilor bogate cu circa 3% cu o perspectivă clară de deteriorare în continuare, dacă guvernele acestor țări nu vor reuși să stimuleze creșterea economică prin suportul cererii de scurtă durată și stimularea ofertei de lungă durată (*The Economist*, 2010).

Un fapt remarcabil devine evident: economiile emergente au înregistrat performanțe mult mai bune decît cele ale economiilor avansate după fiecare din ultimile cinci recesiuni economice semnificative: 1974-75, 1980-83, 1991-93, 2001 și 2007-09. Ritmul lor de creștere a devenit deasemenea mai corelat cu cel al economiilor avansate în termenii parității puterii de cumpărare.

Autorii „*The World Economy Outlook*” (WEO, October, 2010) fac referință la trei indicatori de bază ce confirmă această tendință: a) diferența de creștere (growth difference); b) diferența de nivel (level differences), sau produsul pierdut din cauza șocului, și c) creșterea relativă (IMF, WEO, October 2010, p. 13-15). De menționat că creșterea economică performantă a economiilor emergente și a celor în curs de dezvoltare este determinată de beneficiile sporirii productivității și integrării acestor țări in economia globală, precum și de avantajele stabilității lor economice grație unor politici macroeconomice semnificativ îmbunătățite. Anume acestea sînt „secretele rezilienței” acestor țări la provocările crizei financiare globale și a dezvoltării lor robuste în perioada de postcriză (IMF. WEO, April 2008). Toate aceste tendințe dictează necesitatea redefinirii paradigmei creșterii economice și diferențierea rolului peșelor emergente în procesul redresării economiei postcriză, ținînd cont de faptul că 40% din consumul global curent și peste două treimi din creșterea globală revin astăzi anume acestor peșe (Wessel, 2012).

Se așteaptă ca țările BRIC să aibă o contribuție și mai importantă în creșterea PIB-ului global în perioada 2011-2020, – de doua ori mai mare decât cea a țărilor grupului G-7. Deși economiile BRIC au încetinit considerabil creșterea în ultimii doi ani (2011-2012), ele totuși continuă să fie într-o condiție mai bună comparativ cu zona Euro, precum și cu redresarea incertă a economiei SUA (*The Economist*, 2012, June 9th). Produsul intern brut combinat al acestor țări poate depăși cel al SUA deja către 2015 (O'Neill, 2011; O'Neill, March 2011; *The Economist*, December 2011). De menționat că SUA și Europa nu mai au privilegiul dominației economice odată cu reducerea ponderii lor comune în produsul domestic global de la 52% la 42% din 1990 și a diminuării cotei economiilor dezvoltate în comerțul global de la 31% la 20% în ultimul deceniu, conform estimărilor lui Arvindt Subramanian din cartea recent publicată *Eclipse* (Kenny, C. June 18-24, 2012). Aceasta reprezintă cea mai semnificativă transformare în dezvoltarea economiei mondiale la începutul secolului curent. Michael Spence, laureatul Premiului Nobel în economie, menționează în cartea sa *Next Convergence*: „Asimetriile mari între țările avansate și cele în curs de dezvoltare nu au dispărut, dar ele se reduc și pentru prima dată în ultimii 250 de ani paradigma este spre convergență și nu divergență” (Spence, Michael, 2011).

Pentru a înțelege perspectivele și limitele acestei creșteri, este deosebit de importantă analiza sporirii productivității – creșterea produsului rezultată dintr-o combinație dată de intrări (resurse). Anume acesta-i factorul cheie a creșterii economice ce determină perspectivele de lungă durată și noul rol al pețelor emergente și a celor în curs de dezvoltare, inclusiv a grupului BRIC, în economia globală. Economisții companiei Goldman Sacks au analizat sporirea productivității în aceste țări, folosind modelul Scorul Mediului de Creștere (Growth Environment Score – GES) pentru a estima procesul de reducere a diferențelor (catch-up) dintre economiile emergente și cele dezvoltate (Goldman Sacks, October 2010). Acest indicator este calculat în baza a 13 variabile critic importante pentru creșterea economică susținută și cea a productivității. Este de fapt un proxy al condițiilor economice, politice și sociale necesare pentru convergența ratei productivității acestor economii cu cea a economiilor avansate (Goldman Sachs Global Economics, 2010). Cu cât mai mare este scorul GES-cu atât mai rapidă este convergența. Experții GS prognozează depășirea ratei medii de creștere a productivității în țările BRIC a indicatorului corespunzător al țărilor dezvoltate. Astfel în ultima decadă rata medie de creștere anuală a productivității în aceste țări a format 3%, fiind în particular impresionantă în Rusia (6.7%) și China (3.5%).

Țările BRIC și economiile emergente în general beneficiază și de inovații fascinante, care devin un factor major al creșterii lor rapide. Există deja anumite domenii unde pețele emergente sînt în fruntea celor avansate, cum ar fi telefonia mobilă (efectuarea plăților prin intermediul telefoanelor mobile), folosirea programelor de calcul pentru recunoașterea scrisului de mîină, design-ul produselor și organizarea marketingului în așa fel ca produsele și serviciile să devină accesibile pentru miliarde de consumatori, reinventarea sistemelor de producție și distribuție, propunerea unor noi modele de business etc. Realitățile din ultimul timp oferă tot mai multe evidențe despre succesul companiilor care folosesc cunoștințele și resursele, creînd produse inovative pentru pețele emergente și adaptîndu-le ulterior la cerințele pețelor avansate. Chiar și tradiționalul flux de inovații – de la țările bogate spre cele sărace – își schimbă în revers direcția (Govindarajan & Trimble, 2012).

Conform Raportului special al revistei *The Economist* cei patru factori principali ai forței majore a inovațiilor în economiile emergente sînt: a) pețe mult mai lichide și transparente pentru controlul corporativ și aplicarea talentelor manageriale comparativ cu situația de acum două decenii; b) dimensiunile considerabile ale peței acestor țări cu

lideri recunoscuți orientați spre export practic în fiecare ramură a industriei; c) impactul important al volumelor mari de vânzări pe piață; d) companiile mari occidentale se orientează tot mai mult spre potențialul pețelor emergente nu doar ca surse de forță de muncă ieftine, dar și ca surse importante de inovații și creștere economică. Este important totuși să nu supraapreciem acest potențial și să nu ne facem iluzii că economia mondială poate fi salvată de recesiune prin „răsărirea celorlalți” (Zakaria, Fareed, 2008).

Noii factori și perspective ale creșterii economice

Există o corelație directă între cunoștințe, măsurate de Indicatorul Economiei Cunoștințelor (Knowledge Economy Index – KEI) și nivelul de dezvoltare al economiei, rata ei viitoare de creștere: cu cât mai mare este stocul cunoștințelor acumulate cu atât mai înalt este nivelul de creștere și de dezvoltare economică. Pentru a realiza o asemenea performanță cele mai importante obiective, conform unui raport special al Bancii Mondiale, sînt: a) crearea unei economii bazate pe cunoștințe (knowledge economy) și îmbunătățirea educației, în special a celei superioare (universitare); b) stimularea întreprinderii și a eficienței organizaționale; c) promovarea competiției și a deschiderii economiei, în particular, a comerțului; d) crearea instituțiilor și a structurilor instituționale eficiente pentru implementarea strategiilor pe termen lung, și e) managementul sistemelor urbane pentru a eficientiza economia aglomerațiilor și a răspîndi efectele pozitive de contagiune (WBI, Pathways to Development, 2011).

Clasificarea axată pe Indicatorul Economiei Cunoștințelor (KEI, 2008) determină gradul de pregătire pentru o economie bazată pe cunoștințe, rezumînd performanțele țării pe 12 variabile: barierele tarifare și non-tarifare, calitatea cadrului de reglementare, asigurarea dreptului legii, rata alfabetizării adulților, rata înrolării în instituțiile de învățămînt secundar și terțiar, utilizatori de telefoane, computere și Internet per 1000 de locuitori, plățile de redevință (royalty payments), articole în reviste tehnice de specialitate, patente etc. Un indicator KEI superior este asociat cu rate de creștere și dezvoltare economică mai performante pe viitor și vice-versa. Evoluțiile date sînt strîns corelate de calitatea și eficacitatea sistemului de educație, care este o prioritate a SUA în ultimul deceniu, deși rezultatele încă lasă de așteptat. În raportul Consiliului SUA de Relații Externe din 20 martie 2012 se avertizează că rolul Americii de lider global în secolul XXI este în pericol din cauza crizei în educație, care este totodată și criza securității naționale (Dean, Jason, 2012).

Economia Statelor Unite dispune de avantaje comparative și competitive importante. Pentru a face economia mai puternică și mai competitivă, și a stimula creșterea economică guvernul SUA a propus recent majorarea cheltuielilor bugetare în anul fiscal 2013 cu \$137 miliarde pentru educație și alte programe, considerate de Casa Albă drept obligatorii (Lee C. and Paleta D. 2012).

Primo, cele mai importante transformări tehnologice, care au remodelat economia mondială, stau la baza unei noi paradigme a dezvoltării și accelerării creșterii economice și a competitivității în secolul XXI, își au originea în Statele Unite, în particular:

a) tehnologiile informaționale – așa numita revoluție soft (software revolution) – cu evoluția Internetului în „nouri” (cloud), program ce conectează în rețea mii de centre de mega-data. Aceasta conduce la apariția a noi pețe cu noi servicii, produse și forme de business de neimaginat acum un deceniu în urmă;

b) noua știință a materialelor – așa-numita revoluție inteligentă în metodele de fabricare (smart manufacturing revolution), imprimare de tipul 3-D, care în combinație cu automatizarea și noile sisteme informaționale schimbă în mod radical nu numai ce,

dar și cum economia produce, parametrii și calitatea creșterii economice, reprezentând prima schimbare structurală de caracter tectonic din momentul când Henry Ford a lansat sistemul „de producere în masă”;

c) sistemele de comunicație – revoluția „fără fire” (wireless revolution), care a deschis oportunități de comunicare, socializare și comerț pentru miliarde de oameni. Aceasta transformă economia SUA în așa numita „economie fără frontiere” (“Borderless Economics”) cu cea mai importantă resursă la baza ei, – talentul (Guest, Robert, 2011; Mills M. and Ottino J., 2012; Anderssen M. 2011).

Secundo, oportunități unice de antreprenoriat – caracteristică tradițional puternică americană, care este avantajată de o cultură favorabilă businessului, de o industrie matură a capitalului de tip „venture”, integrarea universităților, a cercetărilor științifice și a businessului, o politică deschisă de imigrare. Toate acestea au plasat Statele Unite pe poziția numărul unu în lume, conform clasificării Monitorului Global de Antreprenoriat (Global Entrepreneurship Monitor, GEM 2009), care reprezintă un consorțiu academic de evaluare a activității antreprenoriale de pretutindeni. (Subramanian, Arvind. 2011). Aceste oportunități create pentru inventatori, inovatori, antreprenori și muncitori în general, au condus la o revoluție extraordinară în productivitate: un american produce astăzi per capita tot atît cît șase chinezi, mai mult decît colegii săi japonezi sau germani cu 30% și decît un cetățean al Uniunii Europene – cu circa 45% (Drehle D. 2011, p.35).

Terço, sistemul american de educație superioară, adesea criticat drept neadecvat provocărilor globale contemporane, continuă să rămînă cel mai performant în lume, un generator puternic al creșterii economice, fiind bazat pe următoarele:

a) Cheltuieli majore publice și private pentru educație, cercetări și dezvoltare – o condiție *sine qua non* pentru o viitoare creștere performantă: circa 6% din PIB al SUA în ultima pătrime de secol, ceea ce depășește cheltuielile respective ale Chinei, Braziliei, Indiei, Japoniei, Rusiei și a Uniunii Europene (UE) împreună luate;

b) Cele mai performante universități din lume. După clasificarea Institutului de Educație Superioară a universității Jiao Tong din Shanghai din 20 de universități în topul mondial numai trei nu sînt americane, iar din cele o sută în top – peste jumătate sînt americane, în ele fiind angajați 70% din laureații premiului Nobel, producînd peste 30% din articolele publicate în lume în științele exacte și ingineresti (Joffe J. 2009);

c) Cheia succesului educației superioare americane rezidă în organizare, flexibilitate și diversitate, în competiție pentru orice și oricine, de la studenți și profesori la star-uri de basketball, în consolidarea legăturilor între sectorul academic și cel industrial, în intervenția limitată a guvernului în afacerile universitare (nu există nici un fel de plan central sau plafon pentru universități). Combinația unică a centrelor universitare performante de cercetare, a culturii de business pro-risk cu capitalul social orientat spre inovații, contracte de business legitim credibile, toate acestea, precum și anturajul pozitiv al economiei americane, facilitează această schimbare tehnologică masivă și fără precedent (Andreessen, 2011).

Lumea se schimbă, precum se schimbă și sistemul american de educație superioară. Mai există o mulțime de lucruri, care trebuie făcute pentru a răspunde la un val de noi critici și la riscul de eroziune a principiului său competitiv. Printre aceste critici, pot fi menționate următoarele: „universitățile nu mai sînt dedicate unori cercetări libere precum ar trebui să fie”; „universitățile americane se autoprețuiesc la un preț prea mare pentru americanii de rînd” cu o creștere exagerată a plăților anuale pentru studii etc (*The Economist*, 2005). În timpuri bune ori rele americanii niciodată nu s-au complăcut cu gîndul, că ar putea să rămînă în urmă și aceasta, probabil, este explicația de ce SUA este liderul marilor puteri economice cu perspective bune să-și reasigure acest statut și în continuare.

Referințe bibliografice

1. Altman, Roger C. (2009). The Great Crash, 2008. A Geopolitical Setback for the West, *Foreign Affairs*, January/February, p. 5.
2. Andreessen, Mark. 2011. Why Software Is Eating The World. *The Wall Street Journal*, August, 20.
3. Barta P. and Walker M. 2008. Developing Economies Face Reckoning as U.S. Stumbles, *The Wall Street Journal*, January 24
4. Birdsall N. and Fukuyama F. 2011. The Post-Washingtonian consensus. Development After the Crisis. *Foreign Affairs*, March-April, pp.47, 49, 50.
5. Chan, Sewell. 2011. Financial Crisis Was Avoidable, Inquiry Finds. *The New-York Times*, January 25.
6. Ciobanu, Ceslav, 2009. Emerging Markets and the International Financial Crisis: Controversial Search for Solution. *Journal of Global Business Development*, Vol. 2, Nr.1.
7. Ciobanu, Ceslav. 2010. The Global Financial Crisis: Emerging Markets' Prospects for Economic Recovery and Democratic Transformations. *COGITO Multidisciplinary Research Journal*, Bucharest, Romania.
8. Ciobanu, Ceslav. 2011. Toward a New Paradigm of The Global Economic Growth: Emerging Markets, Russia and USA. *Journal of Global Business Development*, Vol. 3, Nr.2.
9. Ciobanu, Ceslav. 2013. Economics, Life, and You. *Cognella*, University readers (www.cognella.com)
10. Dean, Jason. 2012. Weak Schools Said to Imperil Security. *The Wall Street Journal*, March 20.
11. Drehle, Von David. 2011. Don't Bet Against the United States. *The Time*, March 14, p.35.
12. Fidler, Stephen. 2012. Shadow Over Growth. *The Wall Street Journal*.
13. Frydman, Roman and Goldberg, Michael. 2011. Beyond Mechanical Markets. Asset Price Swings, Risks, and the Role of the State. *Princeton University Press*
14. Goldman Sachs Global Economics. 2011. Little 'Room to Grow' in the BRIC, No 11/01, February 1.
15. Goldman Sachs Global Economics. 2010. Productivity growth in the BRICs. BRICs monthly issue No 10/04, October 14.
16. Govindarajan, V. and Trimble, C. 2012. Innovation. Create Far From Home, Win Everywhere. *Harvard Business Review*, 229 pages.
17. Guest, Robert. 2011. Borderless Economics. *Palgrave Macmillan*, 250 pages.
18. International Monetary Fund. 2011. World Economic Outlook. *Slowing Growth, Rising Risks*, Washington, D.C., September
19. International Monetary Fund. 2012. World Economic Outlook. *Growth Resuming, Dangers Remain*, April
20. International Monetary Fund. 2011. World Economic Outlook. *Tensions from the Two-Speed Recovery. Unemployment, Commodities, and Capital Flows*, Washington, D.C., April
21. International Monetary Fund, 2011. The World Economic Outlook Update. *Global Recovery Advances but Remain Uneven.*, January 25, p. 2,4.
22. International Monetary Fund. 2010. World Economic Outlook. *Recovery, Risk, and Rebalancing*, Washington, D.C., October.
23. International Monetary Fund. 2009. World Economic Outlook. *Crisis and Recovery*. April, pp.4;
24. International Monetary Fund. 2008. The World Economic Outlook. *Housing and the Business Cycle.*, April, p.23. (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/01/pdf/text.pdf>). The IMF is explaining the resilience of the emerging and developing economies to the current global financial crisis by pointing at two main sources of support for these economies: “strong growth momentum from the productivity gains from their continuing integration into the global economy and stabilization gains from improved macroeconomic policy framework”.
25. Joffe, Josef. 2009. The Default Power. The False Prophecy of America's decline. *Foreign Affairs*, September. October, p. 30.
26. Kenny, C, 2012. Help not Wanted. *Bloomberg Businessweek*, June 18-24, p. 4.
27. Kenny, C. 2012. Climb On. What countries like the U.S. should learn from the developing world about closing the gap between rich and poor. *Bloomberg Businessweek*, March 12- March 18, p. 9.
28. Krugman, P. 2009, winner of the Nobel Prize in Economics, The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008, New York, *W.W.Norton & Company*.
29. Lee C. and Paletta D. 2012. Obama Seeks New Tax on Rich, *The Wall Street Journal*, February 14.
30. Mishkin, Frederic. 2010. Over the Cliff: From the Subprime to the Global Financial Crisis, by NBER Working Paper 16609 (<http://www.nber.org/papers/w16609>), December, p.11.
31. Mills M. and Ottino J. 2012. The Coming Tech-led Boom. *The Wall Street Journal*, January 30.
32. Moollenkamp C, Luccheti A. and Ng S. 2011. Report Details Wall Street Crisis. *The Wall Street Journal*, January 28, p. A4.
33. O'Neill J, Stupnytska A. and Erisdale, J 2011. It is Time to Re-define Emerging Markets., *GSAM Strategy Series*, January 31, pp. 4, 6.

32. O'Neill J. 2011. The Growth Map. Economic Opportunity in the BRICs and Beyond. *Portfolio/Penguin*
33. O'Neill J. 2011. Viewpoint from the office of the chairman, *GSAM*, March 5.
Obama, Barack. 2011. Toward a 21st-Century Regulatory System. *The Wall Street Journal*, January 18, p. A17.
34. Perry, Joelin. 2009. Economies Search for Growth. Davos Forum Focuses on Halting the Slide and Climbing Back, *The Wall Street Journal*, January 28.
35. Reinhart C. and Rogoff K. 2008. The Aftermath of Financial Crises, December 19
www.economics.harvard.edu/faculty/rogoff/ff/files/Aftermath.pdf
- Roubini, Nuriel and Mihm, Stephen. 2010. Crisis Economics. A Crash Course in the Future of Finance. *The Penguin Press*, New York
36. Shiller, R. 2012. Finance and the Good Society. *Princeton University Press*. 288 pages.
- Spence, M. (July/August 2011) The Impact of Globalization on Income and Employment. The Downside of Integrating Markets. *Foreign Affairs*, Volume 90, No 4
37. Spence, M. 2011, winner of the Nobel Prize in Economics, The Next Convergence. The Future of Economic Growth in a Multispeed World, New York, *Farrar, Straus and Giroux*.
Stiglitz, Joseph. 2012. Government, Geography, and Growth. The True Drivers of Economic Development. *Foreign Affairs*, Volume 91, No 5.
38. Stiglitz, Joseph. 2010. Freefall. America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy, *W.W.Norton & Company*, p. 238.
39. Subramanian, Arvind. (2011). The Inevitable Superpower. *Foreign Affairs*, September/October p. 72
40. Sudeep, Peddy and Talley, Ian. 2012, IMF Says Recovery Remains Fragile. *The Wall Street Journal*, April 18
41. Shushunova E, Alekseev A. and Sterkin F. 2011. The Davos agenda- the world is helpless in the face of global risks, *Vedomosti*, January 13
42. *The Economist*. 2012. End of-term report. Briefing Barack Obama's economic record. September 1st, p. 24